

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Педагогічний факультет

Кафедра теорії та методики дошкільної та початкової освіти

МЕТОДИКИ СЕНСОРНОГО ВИХОВАННЯ
У ЗАРУБІЖНІЙ ДОШКІЛЬНІЙ ПЕДАГОГІЦІ

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 2 курсу 231 групи

Спеціальності 012 Дошкільна освіта

(скорочений термін)

Лугина Лілія Вікторівна

Керівник к.п.н., доцент Чабан О.В.

Рецензент

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи сенсорного виховання дітей	6
1.1. Сенсорне виховання як предмет психолого-педагогічних досліджень.....	6
1.2. Зміст і методи сенсорного виховання дітей раннього віку.....	8
РОЗДІЛ 2. Класичні методики сенсорного виховання дітей дошкільного віку	18
2.1. Система сенсорного виховання Фрідріха Фребеля.....	18
2.2. Методика сенсорного виховання Марії Монтесорі.....	21
ВИСНОВКИ	26
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	28
ДОДАТКИ	31
Додаток А Конспект заняття.....	31
Додаток Б Кодекс академічної доброчесності.....	35

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сенсорне виховання виступає однією з центральних проблем упродовж багатьох років розвитку дошкільної педагогіки. Воно спрямоване на формування всебічного сприйняття навколишньої дійсності і становить основу усього процесу пізнання дитиною світу. Сенсорний розвиток є базовим для загального розумового розвитку дитини і водночас повноцінним, оскільки високий розвиток сприйняття необхідний для результативного навчання дитини спочатку в дитячому закладі дошкільної освіти, а потім в освітньому закладі. Інші відомі нам форми психічного пізнання – запам'ятовування, мислення, мовлення, уява – розвиваються на основі образів сприйняття і виступають результатом їх переробки.

Методики сенсорного виховання базуються на системі положень, сформульованих психологами (А. Запорожець, Л. Венгер, А. Фонарьов, С.Новосьолова): дитина народжується з відносно розвиненими органами чуття, але не здатна до сприйняття оточуючих її предметів в їх цілісності і сталості. Дослідження, презентовані сучасними психологами, також підтвердили припущення, що переважна частина труднощів при підготовці до навчання пов'язана з недостатнім рівнем точності і гнучкості сприйняття. Дитина в процесі пізнання освоює різноманіття форм, кольорів та інших властивостей предметів, наприклад, іграшок і предметів домашнього вжитку. Навколо малюка природа з багатоманітністю її сенсорних ознак – запахами, звуками, емоційними враженнями. І, зрозуміло, що кожна дитина, навіть без реалізації цілеспрямованого виховного впливу, тим або іншим чином, усе сприймає. Однак, за умови, що сприйняття відбувається неорганізовано, стихійно, без правильного педагогічного керівництва з боку дорослих, то дуже часто виявляється неповноцінним. Тому з'являється необхідність формувати сприйняття з раннього віку шляхом навчання. У

цьому випадку ситуацію, що склалася, допоможе розв'язати сенсорне виховання .

Важлива думка видатних зарубіжних учених в напрямку дошкільної педагогіки таких, як Ф. Фребель, М. Монтесорі, О. Декролі, які науково обґрунтували сенсорне виховання. Їх напрацювання стали предметом вивчення сучасних науковців О.Анісімової, Т.Василенко, Є.Вільчковського, З.Борисової та ін.

Актуальність дослідження визначається наступним протиріччям: між значущістю даної проблеми розробленої в психолого-педагогічних дослідженнях і недостатньою увагою педагогів-практиків до реалізації завдання виховання сенсорної культури, як одного із способів пізнання дітьми предметного світу.

Мета дослідження полягає у висвітленні та узагальненні методик сенсорного виховання в зарубіжній педагогіці задля реалізації їх у сучасному освітньому процесі закладів дошкільної освіти.

Відповідно до мети поставлено такі завдання:

1. Вивчити сенсорне виховання як предмет психолого-педагогічних досліджень.
2. Проаналізувати зміст і методи сенсорного виховання дітей раннього віку.
3. Висвітлити класичні методики сенсорного виховання дітей дошкільного віку.

Об'єкт дослідження – сенсорне виховання дітей.

Предмет дослідження – класичні методики сенсорного виховання дітей в зарубіжній дошкільній педагогіці.

Практична значущість дослідження визначається тим, що розроблені заходи і рекомендації можуть бути використані в практиці роботи освітніх закладів у напрямку сенсорного виховання дітей раннього віку.

Структура і обсяг роботи: кваліфікаційне дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СЕНСОРНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ

1.1. Сенсорне виховання як предмет психолого-педагогічних досліджень

Процес пізнання людиною оточуючого світу розпочинається психічними процесами відчуття і сприйняття предметів і явищ. Усі інші форми психічного пізнання, до яких віднесемо уяву, мовлення, пам'ять, мислення, базуються на тій основі, що створюють образи сприйняття. У ранньому віці чуттєве пізнання відіграє важливу роль, оскільки саме цей вік особливо сприятливий для розвитку і вдосконалення органів чуття і нагромадження уявлень про навколишню дійсність. Її відображення в психіці дитини забезпечують сенсорні процеси, і саме від рівня їх розвитку залежить характеристика уявлень, їх точність, динамізм, повнота і ясність. Тому загальноприйнятою є думка, що розвиток сприйняття забезпечує розвиток сенсорних процесів в цілому і подальший розвиток усіх інших пізнавальних психічних процесів.

Розвиток сприйняття, на переконання психологів, процес складний і багаторівневий. Він включає в себе і засвоєння дітьми сенсорних еталонів, вироблених суспільством, і оволодіння способами обстеження предметів. Саме сенсорне виховання і спрямоване на розв'язання таких завдань.

Дослідники визначають сенсорне виховання як цілеспрямований процес, в ході якого при організації правильної педагогічної взаємодії розвивається сприйняття, нагромаджується сенсорний досвід дитини, формуються уявлення про навколишній світ (Вартан В.) [3].

На сучасному етапі розвитку досліджень в галузі психології та дошкільної педагогіки існують різні визначення поняття «сенсорне виховання».

Педагогічний енциклопедичний словник визначає сенсорне виховання як «цілеспрямований розвиток і вдосконалення сенсорних процесів (відчуттів, сприймань, уявлень)» [10].

Дослідники С.Козлова і Т.Куликова трактують сенсорне виховання як «цілеспрямовані педагогічні впливи, що забезпечують формування чуттєвого пізнання і вдосконалення відчуттів і сприйняття» (Козлова С.) [17].

М. Поддяков у своїх роботах розглядає сенсорне виховання як «цілеспрямоване вдосконалення, розвиток у дітей сенсорних здібностей (відчуттів, сприймань, уявлень)» (Поддяков М.) [27, с.43].

А. Запорожець зазначає, що сенсорне виховання спрямоване на «формування у дитини процесів відчуття, сприйняття, наочного уявлення і т.д.» (Запорожець А.) [12, с.37].

На етапі переходу від чуттєвого до раціонального пізнання, від сприйняття до мислення, в період закладання основ майбутньої інтелектуальної діяльності, сенсорне виховання є важливим і невід'ємним процесом.

Чуттєве і раціональне пізнання виступають як різні сторони єдиного процесу пізнання дитиною навколишнього світу, як різні форми пізнавальної діяльності, що органічно взаємопов'язані. Тому так важливо розвивати сенсорні процеси, що також грає істотну роль в удосконаленні практичної діяльності дитини.

Л. Венгер розуміє під сенсорним вихованням послідовне планомірне знайомство дитини із сенсорною культурою людини (Венгер Л.) [5]. Він вказує, що ознайомлення з сенсорною культурою людини реалізується в певній системі, завдяки якій дитина поступово засвоює збережений людством потенціал у формі сенсорних еталонів.

Завдяки сенсорному вихованню дитина більш повно сприймає світ, різні предмети, багатоманітність їх властивостей і відносин. Дослідження, що проводяться в галузі педагогіки і психології,

показують, що без подібного впливу сприйняття дитини надовго залишається поверхневим, уривчастим, не виникає фундамент, необхідний для загального розумового розвитку, оволодіння різними видами діяльності (малювання, конструювання та ін.), повноцінного з

Відомий вчений І. Сеченов вважав, всі діти народжуються без будь-яких ознак інтелекту, але коріння думки у дитини лежать в відчутті. Перш ніж почати мислити, дитина пізнає навколишній світ за допомогою своїх органів почуттів (зір, слух, дотик та ін.). Як уже зазначалося, це пізнання починається з відчуттів і сприйняття, тобто чуттєвого відображення в мозку дитини предметів і явищ навколишньої дійсності. Цілісне сприйняття конкретного предмета складається з окремих відчуттів, які спираються на попередній досвід. Це і є завдання сенсорного виховання, значення якого в ранньому дитинстві важко переоцінити. Саме цей вік найбільш сприятливий для вдосконалення діяльності органів чуття і накопичення уявлень про навколишній світ.

Сенсорне виховання в ранньому віці є основним і практично єдиним видом виховання. Починаючи відкривати навколишній світ, маленька дитина вбирає в себе потоки сенсорної інформації, що складається з нових яскравих вражень. Це необхідно не тільки для розвитку діяльності органів почуттів, але і для загального нормального розвитку як фізичного, так і психічного. Обмеженість припливу вражень змушує малюка відчувати «сенсорний голод», що призводить до серйозних затримок загального розвитку.

1.2.Зміст і методи сенсорного виховання дітей раннього віку

Кожен віковий етап ставить свої завдання сенсорного виховання, які слід вирішувати шляхом розроблення і використання ефективних інструментів сенсорного виховання з урахуванням послідовності формування функції сприйняття в онтогенезі. Зміст і методи сенсорного

виховання будуються на найважливіших положеннях про сутність сприйняття та його розвитку у дітей (Лямина Г.) [6]:

«1) відчуття і сприйняття розглядаються як рефлекторні процеси;

2) розвиток сприйняття у дитини розглядається як процес засвоєння соціального сенсорного досвіду, як формування за допомогою дорослих нових, раніше не існували сенсорних здібностей;

3) розвиток сприйняття відбувається в процесі змістовної діяльності: на першому році життя воно пов'язане з предметною діяльністю дитини, а в подальшому – з більш складними видами діяльності такими, як образотворча, конструктивна, ігрова, трудова, навчальна» (Лямина Г.) [6, с.46].

Тим самим, зміст сенсорного виховання складають сенсорні еталони – узагальнені сенсорні знання, сенсорний досвід, накопичений людством за всю історію свого розвитку; загальноприйняті зразки кожного виду властивостей і відносин предметів. Так, в напряду форми – це геометричні фігури (коло, квадрат, трикутник і ін.), в напряду кольору – сім кольорів спектра, білий і чорний кольори, в області величини – великий, середній, маленький, товстий, тонкий, широкий, вузький, довгий, короткий в області просторового розташування – справа, зліва, вгорі, вниз. Протягом тривалого часу дитина вчиться використовувати сенсорні еталони як засобу сприйняття, і цей процес має свої етапи.

Л. Венгер [4] виділив наступні етапи сенсорного виховання, кожен з яких наповнений своїм змістом: 1) предеталонний (3 рік життя), коли при сприйнятті одного предмета інший використовується в якості зразка; 2) засобами сприйняття виступають вже не конкретні предмети, а якісь зразки їх властивостей, причому, кожне має цілком певну назву; 3) вже володіючи сенсорними еталонами, діти починають їх систематизувати (4-5 років) (Венгер Л.) [4].

Процес засвоєння сенсорних еталонів починається в ранньому дитинстві і триває протягом усього дошкільного та молодшого шкільного віку.

Ранній вік – це період формування передумов сенсорних еталонів. Починаючи з другої половини першого року відбувається процес формування так званих сенсомоторних предеталонів. Саме в цьому віці малюк здатен відображати розрізнені властивості предметів, що мають істотне значення для його рухів. Таким чином, освоєння еталонних значень проходить три періоди, які відображають можливості дитини систематизувати уявлення про властивості предмета, які він отримує. На першому році життя сенсорне виховання, що включає розвиток слуху, зору, формування предметності сприйняття, позитивно вирішуються в маніпулятивній і предметній діяльності. З часом воно реалізується через ігрову, трудову, конструктивну і образотворчу діяльність. Кожен з цих видів діяльності має свою сенсорну основу (Козлова С.) [17].

Оскільки в ранньому дитинстві ще не поставлено завдання засвоєння дітьми загальноприйнятих еталонів, навчання не повинно включати обов'язкового запам'ятовування назв окремих кольорів і форм. На другому році життя прийом «опредметнення» форми, кольору призводить до успішного виконання завдань. На третьому році життя дітей вже можна вчити, наприклад, наносити кольорові плями, які передають специфіку різних предметів і явищ, можна використовувати кольорову мозаїку (Козлова С.) [17].

Для того, щоб створювалася ґрунт для подальшого оволодіння системою еталонів, не слід проводити навчання на численній різновиди властивостей. Оскільки ця система включає, перш за все, основні кольори спектра (червоний, оранжевий, жовтий, зелений, блакитний, синій, фіолетовий, білий і чорний), 5 фігур (коло, квадрат, прямокутник, трикутник, овал), 3 різновиди величини (великий, середній, маленький), то у дитини повинні складатися, в першу чергу, уявлення про ці фігури,

колірних тонах, величинах, але без узагальнюючого значення (Катаєва А., Стребелева Е.) [16].

На даному етапі навчання має спиратися на формування у дітей узагальнених способів обстеження багатьох якостей, службовців вирішення низки подібних завдань. Співвіднесення, звірення об'єктів між собою як раз і є узагальненим способом, який формується на етапі раннього дитинства і дозволяє успішно вирішувати позначений коло завдань на розрізнення кольору, форми, величини (Катаєва А., Стребелева Е.) [16]. У розвитку чуттєвого пізнання важлива роль відводиться мови. Слова дорослого фіксують придбаний дитиною сенсорний досвід і допомагають його узагальнити. Словесні позначення ознак і властивостей предметів допомагають їх осмисленого сприйняття і виразному розрізненню (Катаєва А., Стребелева Е.) [16].

В цілому, основний зміст сенсорного виховання в дошкільній освітній організації і в повсякденному житті – це ознайомлення дітей з сенсорними еталонами і збагачення способами обстеження предметів.

Для узагальнення сенсорного досвіду дітей практики рекомендують застосовувати в освітньому процесі дидактичні ігри. Більшість з них включають обстеження предмета і разом із тим розрізнення ознак і словесне їх позначення («Чарівний мішечок», «Чим схожі і не схожі» та інші). В окремих іграх дитина навчиться об'єднувати предмети, групувати їх за різними якостями. Наприклад, (збирає на жовтому килимку жовті предмети, складає в коробку предмети круглої і овальної форми і ін.). Дошкільники порівнюють предмети зі спільними і різними ознаками, виділяють з них істотні. У підсумку з'являється можливість допомогти дітям підійти до узагальнень на основі виділення істотних ознак, на основі мовленнєвих конструкцій. Таким чином, діти поступово просуваються до оволодіння сенсорними еталонами (Венгер Л.) [4].

Дидактичні ігри орієнтовані на сенсорне сприйняття дитини, з одного боку вони враховують вікові, моральні мотиви діяльності грають,

з іншого – принцип добровільності, право самостійного вибору, самовираження (Маханева М.Д, Рещикова С.В.) [21]. Основна особливість дидактичних ігор – навчальна. Вони поєднують у собі навчальну задачу і наявність готового змісту і правил, що дає можливість вихователю планомірно використовувати цей метод для сенсорного та інтелектуального розвитку дітей (Маханева М.Д, Рещикова С.В.) [21].

Для того, щоб дидактична гра була ефективною, необхідно в процесі навчання надавати дітям такі можливості (Курашова Р.) [18]:

- повторно сприймати навколишні предмети і їх властивості, вправлятися в їх впізнавання і відмінності;

- оформляти чутливе враження, уточнювати назви предметів і їх характерні властивості (форма, величина, колір), орієнтуватися не тільки за зовнішнім виглядом предмета, а й за словесним описом;

- робити первинні узагальнення, групувати предмети за загальними властивостями;

- співвідносити, порівнювати основні властивості предмета з наявними мірками, сенсорними еталонами (форма предметів з геометричними фігурами) (Курашова Р.) [18].

Завдяки використанню в освітньому процесі дидактичних ігор у дітей формується коректність, доброзичливість, витримка. Ще один метод, застосовуваний для сенсорного розвитку дітей – конструювання, яке є практичною діяльністю, спрямованою на отримання певного, заздалегідь передбаченого продукту. Дитяче конструювання, що представляє із себе створення різних будівель з будівельного матеріалу, виготовлення виробів та іграшок з паперу, картону, дерева, дуже тісно пов'язане з грою і є діяльністю, яка відповідає інтересам дітей (Ельконін Д.) [37].

У процесі конструювання сенсорні процеси розвиваються безпосередньо в діяльності, що розкриває багаті можливості для сенсорного виховання в широкому його розумінні.

Конструюючи, дитина поєднує кілька процесів. Він вчиться розрізняти не тільки зовнішні якості предмета, зразка (форму, величину, будова), але і розвиває пізнавальні і практично дії. Завдяки конструюванню дитина розвиває зорове сприйняття якості предмета, практично розбирає зразок на деталі, потім збирає їх в модель, здійснюючи таким чином аналіз і синтез.

Оскільки конструювання є діяльністю, спрямованою на досягнення певної мети, в його процесі вдосконалюється не тільки сама ця діяльність, а й зорове сприйняття дитиною предметів навколишнього світу. Воно стає більш цілеспрямованим (Ельконін Д.) [37].

Таким чином, формується здатність порівнювати, робити зоровий аналіз, включаючи в процес сприйняття процеси мислення.

Конструюючи, дитина навчається споруджувати різні конструкції, однорідні споруди або іграшки (будиночок, дитячий сад, кошечка), це дозволяє розвивати і його творчі здібності. Засвоюючи схему конструювання споруди, він вчиться передавати в ній загальні і приватні ознаки, здійснюючи це в певній послідовності. Така діяльність, що є основною, дає можливість дітям знаходити способи самостійного виготовлення нових варіантів різних предметів, що часто є невід'ємною частиною гри. Навчання конструювання дозволяє виробити у дітей узагальнені способи дій, уміння цілеспрямовано обстежити предмети або зразки будівель, іграшок. Діти вчать планувати роботу, представляючи її в цілому, вчать контролювати свої дії, самостійно виправляти помилки. Все це робить процес конструювання організованим, продуманим, захоплюючим (Гіппенрейтер Ю.) [30].

Ще один метод сенсорного виховання, широко застосований в процесі сенсорного виховання, малювання і аплікація. Це види

образотворчої діяльності, основний напрямок якої – образне відображення дійсності.

Оволодіння умінням зображувати неможливе без розвитку цілеспрямованого зорового сприйняття - спостереження. Образотворча діяльність – це специфічне образне пізнання дійсності. Для того щоб намалювати, виліпити якийсь предмет, попередньо треба добре з ним познайомитися, запам'ятати його форму, величину, конструкцію, розташування частин, колір. Діти відтворюють в малюнку, ліпленні, аплікації, будівництві то, що сприйняли раніше, з чим вже знайомі (Маханева М., Решикова С.) [21]. Як правило, діти створюють малюнки та інші роботи за поданням або по пам'яті. Наявність такого роду уявлень забезпечує роботу уяви. Формуються ці уявлення в процесі безпосереднього пізнання об'єктів зображення в іграх, на прогулянці, під час спеціально організованого спостереження.

Важливим аспектом сенсорного виховання є естетичний розвиток дітей, чому сприяє постійно розширюється запас знань, який базується на уявленнях про різноманітність форм. У процесі малювання, ліплення та аплікації відбувається знайомство дітей з різними матеріалами (різні види паперу, фарб, глина, крейда), а також їх властивостями і виразними можливостями, здобуваються навички роботи з ними.

Таким чином, образотворча діяльність і конструювання повинні бути невід'ємною частиною тих знань і уявлень, які отримують діти в результаті всієї виховної роботи (Маханева М., Решикова С.) [21]. Крім того, заняття з малювання, ліплення та аплікації дозволяють дітям навчитися розрізняти і правильно називати кольори. Також слід зазначити важливість сюжетно-рольової задуми, який є основою даного процесу. Досить опанувати зображенням будь-якої форми, як при повторної її передачі образ «оживає».. Вихователю необхідно це враховувати і не перетворювати освоєння дітьми різноманітних форм в нудне і непотрібне вимальовування. Вихователь, розвиваючи сюжетно-

ігровий задум, бачить в неповному ще зображенні «живий образ», який так привабливий для дитини (Новоселова С.) [23].

У ранньому віці образотворча діяльність характеризується швидкими переходами з малювання в гру, її відмінною рисою є те, що є можливість проводити навчання маленьких дітей в процесі активної і захоплюючої для них діяльності. Особливу роль в сенсорному вихованні дітей відіграє природа. У лісі або в парку діти вчаться розрізняти забарвлення листя, запах грибів, слухати спів птахів, шум вітру, шурхіт трави і листя.

Важливо задіяти якомога більше органів почуттів, щоб дитина вчилася виділяти в досліджуваному об'єкті і явище більше ознак і властивостей, а отже, багатше ставали його уявлення. Саме на основі таких уявлень будуються розумові процеси, уява, формуються естетичні почуття.

Естетична сторона, яка є важливою частиною занять сенсорного виховання, визначається переважно якістю приготування дидактичного матеріалу. Цьому процесу необхідно приділити пильну увагу, тому що чисті кольори, приємна фактура, завершена форма дидактичних посібників приносять дітям радість, інтерес і допомагають накопиченню сенсорних уявлень на рівні їх предеталонного значення (Павлова Л.) [24]. В даний час в період вдосконалення та оновлення системи дошкільного виховання особливе значення надається створенню розвивального середовища. Як зазначає С.Новоселова [23], середовище включає в себе все те, що оточує дитину з народження і до кінця життя, починаючи з сім'ї і найближчого оточення і закінчуючи середовищем соціальної. Середовище може бути стримуючим фактором, а може активізувати розвиток, але бути байдужою до розвитку не може. Розвиваюча предметне середовище – це система матеріальних об'єктів діяльності дитини, яка функціонально моделює зміст його духовного і фізичного вигляду [23].

У різних джерелах описується велика кількість сенсорних матеріалів, цікавих дидактичних ігор на розвиток різних органів почуттів. Така велика кількість і різноманіття створює певний безлад в їх використанні, тому дуже важливо в роботі дотримуватися системи застосування сенсорних матеріалів для планомірного, систематичного використання їх дітьми як на заняттях, так і в вільній діяльності. Грамотно організоване середовище являє собою обладнану групову кімнату, обдуманий підбір іграшок, барвисті і продуктивні тренажери і т.д. [26] У зв'язку тим, що всі діти відрізняються, предметно-розвиваюче середовище дозволяє визначити дитині зону свого актуального розвитку. Також сучасна розвиваюче середовище повинна передбачати зону найближчого розвитку. Кожному педагогу необхідно вміти організовувати таку предметно-розвиваюче середовище в дошкільній освітньої організації, яка буде сприяти сенсорному вихованню з раннього віку, так як це є одним з найважливіших показників розвитку гармонійної особистості дитини [26].

Заняття по сенсорному вихованню однаково цікаві як малюкам, так і більш старшим дітям, тому рекомендується проводити їх починаючи з 9 місяців і старше [26].

Щоб заняття з сенсорного виховання з дітьми раннього віку були ефективними, науковці радять дотримуватися таких умов:

- включати дитини в змістовні види діяльності;
- створювати розвиваюче предметно-просторове середовище;
- організовувати спільну діяльність вихователя з дітьми (Пилюгіна Е.) [26].

Таким чином, дослідники прийшли висновку, що зміст сенсорного виховання складають сенсорні еталони, наряду із ними узагальнені сенсорні знання, сенсорний досвід, нагромаджений людством упродовж історії розвитку. У ранньому віці до змісту сенсорного виховання належить знайомство з кольором, величиною, формою, смаком, запахом,

фактурою, вагою, звучанням предметів навколишнього світу, з орієнтуванням у просторі, а також розвиток мовного і музичного слуху. Як основний метод сенсорного виховання використовується спостереження та особливі форми дидактичних ігор, а також різноманітні види продуктивної діяльності – образотворча, мовленнєва та конструювання та ін.

Науковці виділяються ефективні умови сенсорного виховання дітей раннього віку, до яких належить включення дитини в змістовні види діяльності, створення розвивального предметно-просторового середовища, спільна діяльність вихователя з дітьми.

РОЗДІЛ 2.

КЛАСИЧНІ МЕТОДИКИ СЕНСОРНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

2.1. Система сенсорного виховання Фрідріха Фребеля

Сенсорне виховання вже довгий період знаходиться в полі зору дошкільної педагогіки.

Одним із перших звернув на нього увагу чеський педагог Ян Амос Коменський в далекому сімнадцятому столітті. Він, характеризуючи словесне виховання, як протилежне описав виховання діяльне. Педагог був переконаний, що пізнавальну діяльність потрібно організовувати з можливістю сприйняття явищ оточуючого середовища дітьми задіюючи при цьому якомога більше різних органів чуття. Погляди видатного дидакта на окреслену проблему викладені в книзі «Світ чуттєвих речей в малюнках».

Неабияке значення накопиченню чуттєвого досвіду дітей приділяв і інший відомий педагог І. Песталоцці. У праці «Азбука зорового сприйняття» він описав методику оволодіння рахунком. І запропонував для цього використовувати чуттєвий досвід дитини і спиратись на нього.

Таким чином, погляди Я. Коменського та І. Песталоцці становили передумову виникнення методики сенсорного виховання. Вони одні з перших звернули увагу на важливість сприйняття в пізнанні оточуючого світу і подальшому навчанні.

Першу виважену, науково обґрунтовану систему сенсорного виховання дітей дошкільного віку запропонував Фрідріх Фребель у першій половині дев'ятнадцятого століття.

Як стверджує відомий дослідник Фребельпедагогіки О.Анісімова «Фребелівська виховна позиція полягає у розумінні того, що людина є частиною природи, яку створив Бог і різноманітна людська діяльність детермінована божественною силою. Внутрішній світ людини, а якому

закладені потенціальні сили, повинен постійно розвиватись та удосконалюватись. Призначення людини, за Фребелем, полягає в тому, щоб виявити своє божественне начало і зробити його можливо більш досконалим, а мета виховання – в тому, щоб допомогти людині розкрити свою божественну сутність, вдосконалювати її і висловити зовні» (Анісімова О.) [1, с.34].

Такі філософсько-наукові погляди Фребеля сприяли формуванню у нього новаторських підходів. Так, для ефективного розвитку дитини раннього віку Фребель розробив і запропонував застосовувати шість «дарів» [35].

Перший – це м'яч. Для роботи із дітьми потрібно використовувати невеличкі, м'які, вив'язані з вовни різнокольорові (за кольорами веселки – червоний, оранжевий, жовтий, зелений, синій, фіолетовий, білий). Кожен м'яч-куля тримається на мотузці. Мати демонструє дитині різнокольорові м'ячі, розвиваючи тим самим її вміння розрізняти кольори. Потім розгойдує кульку в різні боки і примовляє «вперед-назад», «вгору-вниз», «вправо-вліво» і таким чином ознайомлює дитину з просторовими уявленнями. Коли показати кульку на долоні і сховати її, примовляючи при цьому «Ось є м'ячик, а зараз немає м'ячика» - так відбувається ознайомлення дитини з ствердженням і запереченням.

Другим даром виступають невеличкі дерев'яні кулька, кубик і циліндр (діаметр кульки, основа циліндра і сторона кубика однакові). За допомогою їх дитина ознайомлюється і оволодіває різними формами предметів. Кубик за своєю формою і її стійкістю виступає протилежним кулі. Фребель трактував кулю як символ руху, а куб як символ спокою і водночас різноманітності. За підходами раннього сенсорного виховання Ф.Фребеля кубик єдиний, але виглядає по-різному в залежності від того, яким чином він представлений погляду дитини: ребром, стороною, вершиною. Циліндр, натомість, інтегрує властивості кулі і властивості

куба: він є порівнянно стійким, якщо тримається на підставці, і занадто рухливим, якщо покладений на бік, і т. д.

Третій дар – куб, що складається з восьми кубиків (куб розділений навпіл, а кожна половина розподілена ще на чотири складові). За допомогою такого дару дитина, на думку Фребеля, одержує системні уявлення про ціле і складові його частини («складна єдність», «єдність і різноманіття»); з допомогою кубу дитина має можливість розвивати власну творчість, креативність, будувати за допомогою кубиків, по-різному їх комбінувати.

Четвертий дар – це кубик тих самих розмірів, поділений на вісім плиток (кубик поділяють навпіл, а кожна половинку ще на чотири подовжені плитки, довжина кожної з яких дорівнює стороні кубика, товщина дорівнює одній четвертій цієї сторони).

П'ятим даром також виступає кубик, але він складається з двадцяти семи маленьких кубиків, причому дев'ять з них розділені на більш дрібні частини.

Шостий дар – це кубик, поділений теж на двадцять сім кубиків, багато з яких поділені на окремі частини: плитки, по-різному, за діагоналями і пр.

Фребель розробив і запропонував багатоманітність видів дитячої творчої діяльності та конкретних занять, що ґрунтуються на роботі з проаналізованими вище дарами – будівельним матеріалом, рухливі ігри, малювання, ліплення, вирізання та плетіння з паперу, вишивання, викладання з металевих кілець, дерев'яних палиць, гороху, бусин, виколювання, вирізання, конструювання з різноманітних засобів, із паперу, паличок та ін.

Фрідріх Фребель розробив і апробував посібник під назвою «Дари Фребеля», в якому презентував шість дарів (кулі, циліндри, куби, плитки та ін.). Якщо використовувати в освітньому процесі цей посібник, то більш активно відбуватиметься формування та розвиток у дітей

будівельних навичок, формування уявлення про різноманітні форми, величини, просторові відносини, кількість. Одна з найефективніших властивостей «дарів» можливість дотримуватись послідовності в ознайомленні дітей з геометричними формами, і те, що з'являється постійна думка про будівельний матеріал.

Застосування методики сенсорного виховання Фрідріха Фребеля дозволяло включити завдання сенсорного виховання в систему загального розумового розвитку дитини, визнати роль самої дитини в процесі власного розвитку, забезпечити систематичне тривале керівництво діяльністю дитини з боку педагога [1].

Однак, як зауважують педагоги, абстрактність, формалізм матеріалу, певна обмеженість самої системи сенсорного виховання, властива їй німецька стриманість, практична відокремленість від реальної дійсності, суттєво впливали на процес пізнання, обмежуючи світосприйняття дітей і свободу творчості.

2.2. Методика сенсорного виховання, розроблена Марією Монтессорі

Одним із здобутків самобутньої неповторної методики, що сьогодні повноцінно відносять до методики сенсорного виховання є будинок «Вільної дитини» Марії Монтессорі.

Підходи до освіти дітей видатного італійського гуманіста Марії Монтессорі реалізувались у поєднанні теорії вільного виховання й сенсуалізму (напрямку в теорії пізнання, що вважає відчуття одним джерелом знань). Теоретичні положення та методичні і дидактичні засоби універсальні, їх можна ефективно використовувати у різноманітних педагогічних умовах. Педагогічна система М. Монтессорі має теоретичне підґрунтя, що становлять положення відомих на той час Жана-Гаспара Ітара та Едуарда Сегена, які визначили теорію, апробували і практично перевірили можливості формувального впливу на дітей з особливими потребами засобами спеціальних вправ.

М.Монтессорі зацікавили такі ідеї Е.Сегена, тому що вона побачила в них виховний потенціал, що можна застосувати у процесі виховання не лише хворих, а й нормально розвинених дітей. Використання так званого фізіологічного методу, підґрунтям якого є індивідуальні дослідження дитини та урахування індивідуально-типологічних особливостей при організації виховання та реформування системи освіти загалом [10].

З метою поглиблення знань та під час навчання та буденної праці з простими дітьми вона освоювала різні аспекти дидактики початкової школи, працювала над розв'язанням актуальних проблеми експериментальної психології. Як результат плідної праці вийшла в світ книга «Педагогічна антропологія», в якій вчена підтримала погляди Джузеппе Серджі, а саме: для виокремлення природних методів виховання дітей потрібно здійснювати точні та раціональні спостереження у віковий період від народження до семи років, оскільки саме в цей час мають бути закладені основи морального виховання і культури.

Багаторічні наукові пошуки М. Монтесорі показали, що треба створити індивідуальну систему, яка б дала можливість педагогу спостерігати за розвитком дитини та вивчати її, а посередником, на її думку, повинен виступати дидактичний матеріал, застосування якого сприятиме виявленню та активізації самодіяльності дитини, спонукатиме її до реалізації саморозвитку, самовиховання та самонавчання. Вивчивши та об'єднавши складові різних педагогічних теорій, зокрема Джона Локка, Жан-Жака Руссо, Йоганна Песталоцці, Фрідріха Фребеля педагог розробила свою методику.

У 1907 році генеральний директор Римської домобудівної асоціації Едуардо Таламо запропонував Марії Монтессорі відкрити у відновлених будинках новий за своїм укладом та організацією тип дошкільного

закладу «Будинок дитини», що повинен був являти собою денний притулок так звану школу для малюків [22].

Вона погодилась і новостворений заклад став в один момент експериментальним майданчиком зі спеціально створеним середовищем, спрямованим на стимулювання природнього розвитку дітей. Тут навчальні заняття поєднували в собі вільні різноманітні ігри з молитвами, різнопланову пізнавальну активність зі співами. Навчання тривало з 9 до 16 години. Організація навчального процесу в такому закладі сприяла різнобічному розвитку й вдосконаленню, була спрямована на виховання у дитини самостійності, здатності реалізувати свою природу. Педагог, не приймаючи як основну класно-урочну систему змінила оформлення та інтер'єр навчальних приміщень, у яких перебували діти. Облаштувала все таким чином, що навіть діти трьох років за бажання могли переміщувати легкі столики та невеличкі стільці й крісла. Монтесорі-групи були різновіковими, в них були об'єднані діти віком від двох з половиною до шести років, які вчилися працювати як самостійно, так і об'єднуючись в групи з іншими. Як саме працювати – обирала дитина самостійно, дотримуючись основних правил групи. За ними старші та досвідченіші діти обов'язково повинні допомагати новачкам. Так малюки набували навички соціальної поведінки і у них з'являвся стійкий довільний інтерес до навчання, що й було метою діяльності М. Монтесорі. Власний досвід і основи методики М.Мотессорі виклала у книзі «Метод наукової педагогіки, застосований до дитячого виховання у Будинках дитини»(1909) [22].

Основоположною ідеєю методики М. Монтесорі виступає положення про доцільність створення педагогом предметно-просторового середовища. У ньому дитина мала б змогу розкриватись повноцінно, виявляти весь внутрішній потенціал впродовж вільної активної самостійної діяльності. Таке середовище і буде основною умовою для розвитку кожної дитини, що першочергово враховує

індивідуальний темп її розвитку. Основне завдання педагога, на переконання М.Монтессорі, знаходиться перш за все у забезпеченні дитини засобами для саморозвитку і ознайомленні й засвоєнні правил їх використання. Такі засоби названі Монтессорі-матеріалами відповідно своїх функцій і класифіковані як автодидактичні тобто самонавчаючі. З ними дитина працює, спочатку повторюючи дії педагога, виконуючи завдання за зразком, а пізніше переходить до самостійного виконання цілого спектру вправ.

З огляду на це, виділяємо такі основоположні складові методики сенсорного виховання М.Монтессорі:

- 1) навколишнє спеціально організоване середовище і вправи, спрямовані на розвиток різних властивостей психіки: моторики, сенсорики та інтелекту;
- 2) педагог як творець розвивального середовища [9].

М. Монтессорі була переконана у безмежних можливостях дитини, яка «вступає до світу, щоб відновити людство», підтримувала думку про те, що дитина має неповторну здатність до самобудівництва, саморозвитку. Досліджуючи це питання, вона дійшла думки, що ще до свого народження дитина носить в середині себе духовний зародок – модель свого психічного розвитку, що не дивлячись не те, що виступає вродженою психічною сутністю, проявляє себе тільки в момент розвитку.

Розробляючи питання раннього розвитку дитини, М.Монтессорі виділила певні сенситивні періоди для найсприятливішого сприйняття різних складових навколишнього середовища, що на її переконання мають характер тимчасових фаз.

Виділені сенситивні періоди є універсальними, оскільки виникають під час розвитку кожної дитини, незалежно від її національної приналежності, соціального походження.

Здобутки нової методики сенсорного виховання зацікавили багатьох людей за межами Італії. До Риму приїжджали педагогічні працівники, вчителі, вихователі зі Швеції, Англії, Іспанії, Голландії. М.Монтессорі і сама відвідала багато різноманітних країн, здійснюючи організацію лекцій, проводячи зустрічі з метою ділитись досвідом й демонстраційні заняття. В різних країнах також створювались дитячі заклади які працювали за системою Монтессорі. Багато вчених підтримували її погляди, а саме – австрійський психіатр, психолог Зігмунд Фрейд (1856-1939), американський філософ, психолог і педагог Джон Дьюї (1859-1932), швейцарський філософ, психолог Жан Піаже (1896-1980), американський винахідник Томас Едісон (1847 -1931) та ін..

Педагогічна система М.Монтессорі здобула прихильників і серед вітчизняних спеціалістів, які заклали підвалини суспільного дошкільного виховання серед них – О. Дорошенкова, Н. Лубенець, С. Русова. Також пропагував ідеї вченої журнал «Дошкольное воспитание», який виходив у Києві. Наталія Лубенець (1877-1943) керівник київського Товариства народних дитячих будинків у 1915 видала книгу « Фребель і Монтессорі», в якій вона наголошувала, що «праці Монтессорі становлять еру в історії дошкільного виховання і доводять, що це – найважливіше і найшляхетніше завдання, яке потребує інтелігентності та великої душі» [31].

Також високо оцінювала педагогічну систему М.Монтессорі Софія Русова(1856-1940), авторка першої концепції національного дитячого садка в Україні у свої книзі « Дошкільне виховання» (1918), майже в кожному її розділі зверталась до її авторитету. Поділяючи погляди вченої на педагога як на вдумливого дослідника дитячої душі і уважного спостерігача.

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз методик сенсорного виховання в зарубіжній педагогіці р метою реалізації їх у сучасному освітньому процесі закладів дошкільної освіти, дозволив зробити такі висновки.

1. У кваліфікаційній роботі як основне було прийнято визначення сенсорного виховання як цілеспрямованого педагогічноорганізованого процесу, в ході якого, за умови правильної організації оптимальної педагогічної взаємодії, формується і розвивається сенсорне сприйняття дитини і формуються і коригуються його уявлення про предмети і їх зовнішні властивості, наприклад, колір, форма, величина, орієнтування в просторі і т.д.

2. У наукових працях Баженової О., Богуславської З., Венгера Л., Мухіної В., Пилюгіна Е., Урунтаєвої Г. визначено специфіку формування й розвитку дитини в ранньому віці. З'ясовано, що сенсорні процеси представляють собою процеси взаємопов'язані з формуванням і зміною відчуттів дитини, її сприйняття і уявлень, вони являють органічну складову діяльності органів чуття, на розвиток яких і спрямоване сенсорне виховання.

Пізнання дитиною оточуючого світу відбувається за допомогою таких як відчуття, так і сприйняття. За допомогою різних видів відчуттів (зорових, дотикових, смакових та ін.) відбувається пізнання величини, форми, кольору і інших властивостей предметів і т.д. Науково доведеним є те положення, що відчуття виступає основою процесу сприйняття. Відчуття і сприйняття являють собою особливі психічні процеси, що спираються безпосередньо на дії аналізаторів і спрямовані на обстеження предмета і його властивостей. У ранньому віці зміст сенсорного виховання насичений знайомством із кольорами, величинами, формами, смаками, запахами, фактурами, вагою, звучанням оточуючих предметів, з орієнтуванням у просторі, а також із розвитком

мовного і музичного слуху. Як основні методи у сенсорному вихованні оптимальними вважаються обстеження, особливі форми дидактичних ігор, а також різнопланові види творчої продуктивної діяльності.

3. Класичні методики сенсорного виховання в дошкільній зарубіжній педагогіці представлені розробками Фрідріха Фребеля та Марії Монтесорі. Німецький педагог вперше науково обґрунтував першочерговість ідеї розвитку відчуття та сприйняття у дітей раннього віку. Він розробив, апробував і втілював у життя методику раннього розвитку, що сьогодні знайшла відображення в авторських розвиваючих технологіях «Радість пізнання», «Казковій фізкультурі» та ін. Марія Монтесорі, італійка за походженням, сприймала виховання як природний шлях розвитку дитини через моторну, сенсорну та інтелектуальну активність. Основоположними в її методиці стали емпіричні дослідження – спостереження медичними та психологічними особливостями поведінки дитини. Визначальними умовами для реалізації Монтесорі-педагогіки виступають: спеціально організоване відповідно до вікових потреб дитини середовище; можливість користуватись усією багатоманітністю дидактичних матеріалів і педагог як активний учасник освітнього процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анісімова О.Е. Формування особистості дитини з особливими потребами засобами фребельпедагогіки. *Збірник наукових праць «Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання з закладах освіти. Наукові записки рівненського державного гуманітарного університету»*. Випуск 10 (53). Рівне: РДГУ, 2014. С. 33-36.
2. Буянова Р. Сенсорное развитие детей. *Социальная работа*. 2006. №12. С.32.
3. Вартан В.П. Сенсорное развитие дошкольников. Мн.: БрГУ, 2007. 150с.
4. Венгер Л.А. Дидактические игры и упражнения по сенсорному воспитанию дошкольников. М., 2010. 109 с.
5. Венгер Л.А., Пилюгина Э.Г. Воспитание сенсорной культуры ребенка. М.: Просвещение, 2008. 124 с.
6. Воспитание и обучение детей раннего возраста / Под ред. Г.М. Ляминой. М.: Просвещение, 2011. 224 с.
7. Выготский Л.С. Психология. М.: ЭКСМОПресс, 2012. 455 с.
8. Григорьева Г.Г. Дети раннего возраста. М.: Академия, 2011. 110 с.
9. Гуманістичне виховання дітей дошкільного віку в контексті інноваційної педагогічної діяльності: моногр. за ред. Т.І. Поніманської, І.М. Дичківської. Рівне. Волинські обереги, 2012. 208с.
10. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г.Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. – С.243 - 247.
11. Єфименко М. Рух – це життя. Дошкільне виховання. 2014. №7. С.26-30.
12. Запорожец А.В. Избранные психологические труды: 2 том. М.: Просвещение, 2006. 458 с.

13. Іванюк Г.І., Січкарь А.Д. Ідеї діяльнісного підходу Ф.Фребеля в українському дошкіллі: від минулого до сьогодення. *Молодий вчений*. №7(59). 2018.С101-104.
14. Іванюк Г.І. Діяльнісний підхід до навчання і виховання дітей дошкільного віку в історико-педагогічному контексті ХХ століття. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. №2.С.119-130.
15. Кайл Р. *Детская психология: Тайны психики ребенка*. СПб: Еврзнак, 2002. 416 с.
16. Катаева А.А., Стребелева Е.А. *Дидактические игры и упражнения по сенсорному воспитанию: пособие для учителя*. М.: ВЛАДОС, 2004. 224 с.
17. Козлова С.А. *Дошкольная педагогика*. М.: Академия, 2002. 416 с.
18. Курашова Р.А. *Сенсорное развитие дошкольников*. М.: Новое знание, 2006. 345 с.
19. Леонтьев А.Н. *Лекции по общей психологии*. М.: Смысл, 2000. 300 с.
20. Лурия А.Р. *Основы нейропсихологии*. М.: Академия, 2008. 180 с.
21. Маханева М.Д., Решикова С.В. *Игровые занятия с детьми от 1 до 3 лет*. М.: ООО ТЦ Сфера, 2008. 96 с.
22. Монтессори М. *Дом ребенка. Метод научной педагогики*. М.: АСТ, 2009. – 280с.
23. Новоселова С.Л. *Развивающая предметная среда*. М.: Центр инноваций в педагогике, 2001. 240с.
24. Павлова Л.Н. *Развивающие игры - занятия с детьми от рождения до трех лет*. М.: Мозаика - Синтез, 2003. 95 с.
25. *Педагогический энциклопедический словарь / Под ред. Б.М. Бим-Бад*. М.: Большая Российская энциклопедия, 2002. 527 с.
26. Пилюгина Э.Г. *Игры-занятия с малышом от рождения до трех лет*. - М.: Мозаика - Синтез, 2009. 120 с.

27. Поддьяков Н.Н. Сенсорное воспитание в детском саду. М.: Просвещение, 1981. 192 с.
28. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: підручник. К.: Академвидав, 2013. 464 с.
29. Про організовану самостійну діяльність дітей у дошкільному навчальному закладі URL – [http: www.osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/9091/](http://www.osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/9091/)
30. Психология ощущений и восприятия: Учеб. пос. для вузов / Под ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, В.В. Любимова, М.Б. Михалевской. 2-е изд., испр. и доп. М.: ЧеРо, 2002.
31. Січкач А.Д. Актуалізація ідей діяльнісного підходу в умовах становлення суспільного дошкільного виховання в Україні (1871 - 1907). *Рідна школа*. 2015. №5-6. С.76-80.
32. Словарь практического психолога/Сост. С.Ю.Головин. Минск: Харвест, 2007. 800 с.
33. Смирнова Е.О. Детская психология: Учебник для вузов. 3-е изд., перераб. СПб.: Питер, 2009. 304 с.
34. Усова А.П. Роль игры в воспитании детей. М: Просвещение, 1976. 156 с.
35. Фребель Ф. Дитячий садок: хрестоматія з історії дошкільної педагогіки / За заг.ред. З.Н.Борисової. К.: Вища школа, 2004. 511 с.
36. Широкова Г.А. Сенсомоторное развитие детей раннего возраста. Ростов н/Д.: Феникс, 2000. 256 с.
37. Эльконин Д.Б. Психическое развитие в детских возрастах. М.: Институт практической психологии. 2005. 498 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Конспект заняття «Дощик прийшов у гості»**Мета:**

вчити дітей виконувати малюнок способом «промакування», розподіляти на аркуші паперу «зверху-вниз» крапельки дощу, правильно користуватися пензликом, рівномірно набирати фарбу на пензлик, виховувати любов до природи, розуміння мовних явищ.

Обладнання:

альбом , фарба «акварель» , пензлик , підставка для пензлика, склянка з водою , зразок , наочні картинки.

Хід заняття**1. Підготовча частина.**

Віршик: Ранок добрий наступив! Діти посміхаються, І давайте всі гарненько Разом привітаємось !

2. Основна частина.

Вихователь: Для того , щоб ми краще один одного розуміли , ми зараз пограємо з нашим веселим язичком.

Наш веселий язичок ліг спокійно на бочок , Подивився вправо-вліво, Баче - жабка,просто диво! Губи складемо в трубочку - Станемо схожі на дудочку.

Вихователь: Що це за звук?

Діти : Вода .

Вихователь: подивіться , діти , хто до нас прийшла?

Діти : Капелька .

Вихователь: А як ви думаєте чому ? Прилетіли граки, Задзвеніли струмки , Хто знає , хто скаже , Коли це буває ?

Діти : Навесні.

Вихователь: Давайте розповімо весняний вірш .

Діти : Диво дивне, дивина — Де поділася весна?

Ми гуртом її шукали - І до сонечка гукали:

«Подивись-но з висоти, Де нам весноньку знайти?»

Вихователь: Тепер ми знаємо , чому до нас прийшла « Крапелька» , а де ще можна побачити її , подумайте.

Загадування загадок: Прекрасна цариця по землі ходила,

Ключі загубила.

Місяць побачив,

сонце забрало. (роса)

Йшов довгов'яз,

в сиру землю зав'яз. (дощ)

Пухнаста вата

лежить крилата.

Чим вата нижче,

Тим дощик ближче. (хмара) .

Вихователь : Так , « Краплинка » і в росі , і в хмарі , і в дощ , і , навіть , в крані з водою. Скажіть , як називається погода , коли йде дощ?

Діти : Дощова .

Вихователь: Яку користь приносить дощ?

Діти : Поливає землю , дерева, квіти .

Вихователь: Яким дощ буває взимку , навесні , влітку і восени ?

Діти : Взимку і восени - холодний , навесні - прохолодний , влітку - теплий.

Вихователь: А зараз я розповім вам історію про одну дощову крапельку. Якось раз , одна дощова крапелька випала з темної хмари і почала повільно опускатися вниз до землі. Гнана вітром хмаринка незабаром зникла , і на небі засвітило сонечко. Воно голосно сміялося , розкидаючи усюди свої золоті промінчики. Крапельці стало так жарко , що вона вирішила продовжити свій шлях трішки швидше . Нарешті ,

вона м'яко приземлилася в земну траву , а там мурашки, жук , поруч равлик, і всі вони раділи волозі, яку крапелька принесла з собою . Капелька вирішила відправитися далі , але тут раптом побачила вражаючі червоні цятки : вони сяяли і чудесно пахли . Це були квіти. Вона просунула свою маленьку голівку в один з них І тут: « Апчхи ! » - Квітковий пилок змусила її чхнути .

Несподівано , на небі з'явилася різнокольорова веселка. Капелька довго зачаровано милувалася нею . А в цей час зверху , зовсім поруч , впала ще одна дощова крапелька . Вони стали весело грати один з одним і, звичайно , тут же подружилися.

Ось як багато ми дізналися про дощової крапельці . А зараз , давайте пограємо з нашою крапелькою дощу .

Розминка з елементами психогимнастики :

Я - дощ. Я віпліваю з Великої хмари и лечу над землею . Я маленька прозора краплина . Мені приймально кружляті у повітрі среди дощу . Я - дощ. Я зустрічаюся Із землею и кричу їй " Здрастуй ! " Мене перехоплює легкий вітерець и я говорю Йому : " Здра - а -сту- у- й! " . Я м'яко опускаюся в обійми теплої землі и вона з полегшенням зітхає " Ах! " .

Вихователь: Ми трошки відпочили , а тепер сядьте на свої місця.

Подивіться на свій зразок. Що намальовано ?

Діти : Туча , дощ.

Вихователь: Скільки намальовано хмар ?

Діти : Дві хмаринки .

Вихователь: Якого кольору хмаринки ?

Діти : Синього кольору.

Вихователь: Скільки крапель дощу: багато чи мало?

Діти : Багато .

Вихователь: Звідки йде дощ?

Діти : З хмари.

Вихователь: Дощ іде зверху чи знизу?

Діти : Зверху .

Вихователь: А тепер давайте згадаємо , який матеріал нам знадобитися для виконання завдання ?

Діти : альбом , фарби , пензлик , клейонка , підставка для пензлика , стакан з водою.

Вихователь: Дощ будемо малювати методом «примакування» (вихователь показує). Щоб наша робота вдалася , ми приготуємо наші ручки.

Пальчикова гімнастика:

Скільки знаю я дощів , Порахуй -ка мерщій ,

Дощик з вітром , Дощ грибний ,дощик з веселкою - дугою ,

Дощик з сонцем , Дощик з градом , Дощик з рудим листопадом.

Вихователь: Давайте попросимо « хмару » , щоб вона нам допомогла передати крапельки дощу на білий аркуш паперу.

Діти : Туча , хмара , що ні ллєш ?

Подаруй нам , хмара , дощ!

Будемо ми з тобою водитися !

не шкодуй для нас водиці !

Виконання практичного завдання :

Вихователь: Зараз повернемося трохи назад і згадаємо , про що ми на занятті говорили.

Діти : Про дощ , хмарі , крапельці .

Вихователь: Молодці ! Ось і підійшло наше заняття до кінця . Спасибі всім за роботу. І всі разом скажемо нашим гостям і « Крапельці» до побачення.

Діти : До побачення !

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Я, Лугина Лілія Вікторівна,
учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

- дотримуватися:
 - вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
 - принципів та правил академічної доброчесності;
 - нульової толерантності до академічного плагіату;
 - моральних норм та правил етичної поведінки;
 - толерантного ставлення до інших;
 - дотримуватися високого рівня культури спілкування;
- надавати згоду на:
 - безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
 - оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
 - використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
 - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
 - не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
 - своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
 - не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
 - підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
 - поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
 - не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
 - відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
 - запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
 - не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
 - не підроблювати документи;
 - не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
 - не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
 - не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
 - не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
 - не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
 - не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою

нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;

– не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

15.03.2021
(дата)

Л. Вульф
(підпис)

Лілія ЛУГИНА
(ім'я, прізвище)